

Emlékezés Konek Sándorra (1819-1882), a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjára

Remembering Sándor Konek (1819-1882), Full Member of the Hungarian Academy of Sciences

Konek Sándor, a jeles egyházjogász és statisztikus 1819. augusztus 18-án született Pesten. 1882. augusztus 1-jén hunyt el Balatonfüreden. Konek Sándort 1858-ban – 170 évvel ezelőtt – választották a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává, majd 1867-ben az MTA rendes tagjává. Az MTA levelező tagjává történt választását követően „Magyarország bűnvádi statistikája” címmel 1859. április 4-én tartotta meg székfoglaló előadását. Rendes taggá választását követően „A magyar korona országainak legújabb népesedési mozgalmi” címmel tartott székfoglaló előadást 1868. január 20-án. Mindkét székfoglaló előadás szövege nyomtatásban is megjelent. A rendes taggá választást követően elhangzott előadás szövege rövidített, kivonatos formában is publikálásra került.

Konek Sándor a pesti piarista (kegyesrendi) gimnázium elvégzését követően a Pesti Egyetemen 1834-től 1836-ig bölcsészetet, majd 1839-ig – három éven át – jogot és államtudományt tanult. 1839-től a budai székhelyű Magyar Kamaránál dolgozott fogalmazógyakornokként. 1841-ben tette le az ügyvédi vizsgát. 1842-ben szerezte meg doktori diplomáját (doctor utriusque iuris) jog és államtudományok köréből a Pesti Egyetem Jogi Karán. Latin nyelvű értekezése (Theses e scientiis juridicis et politicis...) nyomtatásban is megjelent még 1842 októberében Pesten.

1845-től rendes tanári címmel a Győri Jogakadémián két tárgy, a statisztika és a bányajog előadója volt. 1850-től a Pozsonyi Jogakadémián a statisztika és a bányajog mellett közigazgatási jogot és pénzügyi jogot is oktatott.

1854-ben Pestre költözött. Közel három évtizeden keresztül, 1854-től egészen haláláig volt a Pesti Egyetem statisztikai tanszékének vezetője. Tíz éven át, 1860 és 1870 között az egyházjogi tanszéknek is vezette. 1861–1864-ben az egyetem jog- és államtudományi karának dékánja volt. A Kiegyezést követően, 1869–1870-ben királyi biztosként az egyetem rektori tisztségét töltötte be.

Konek Sándor jogászgenerációk egyházjogi tanulmányainak alapjául szolgáló egyházjogi kézikönyvének, „Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a Magyar Sz. Korona tartományaira” alapján korának egyik legelismertebb hazai egyházjogásza volt. Konek Sándor első ízben 1863-ban megjelent tan- és kézikönyve 1903-ig kilenc, részben átdolgozott, javított kiadást ért meg. Konek Sándor kézikönyvében az egyházjog (ius ecclesiasticum) forrásait (fontes) tudományos, a nemzetközi szakirodalom legújabb eredményeire is tekintettel elemzi.

Ezt a munkát Konek Sándor 1882-ben bekövetkezett halálát követően, az egyházjog korának másik, ugyancsak jeles, elismert művelője, Antal Gyula rendezte sajtó alá (Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. 9. javított kiadás.)

Konek Sándor az államtudománytól a 19. század során önállósuló, „autonóm” tudományá váló statisztika úttörő alakja volt. Munkásságával jelentősen hozzájárult a hazai statisztika elméleti alapjainak megteremtéséhez. Hangsúlyozandó, hogy Konek Sándor a statisztikát, amelyet bár az államtudományok (Staatswissenschaften) részének tekintett, önálló tudományágként kívánta elismertetni és művelni. Munkássága a statisztika elméleti alapjainak

és általános módszertanának kidolgozása vonatkozásában korábban kimagasló jelentőségű volt és ma is sok tekintetben iránymutató.

Az egyes adatsorok elemzése szempontjából elsőrendű fontosságúnak tekintette azok szélesebb összefüggésbe helyezését. Kétségtelen, hogy az 1850-es években ennek a feladatnak a realizálása még komoly nehézségekbe ütközött. Konek Sándor ennek ellenére arra törekedett, hogy a párhuzamos nemzetközi statisztikai mutatószámok és trendek alapján tudományos igényvel értelmezze a magyarországi és az Osztrák-Magyar Monarchia adatsoraiban tükröződő jelenségeket.

Elméleti alapvetései, összefoglaló jellegű statisztikai munkái mellett pályája során szakstatisztikai kérdésekkel is foglalkozott. Tudományos kutatásaiban a demográfia vizsgálata kiemelkedő szerepet kapott. Hangsúlyozandó, hogy Magyarországon Konek Sándor állította össze az első bűnügyi statisztikákat. Behatóan foglalkozott továbbá az egyes gazdasági ágazatok, így különösen a bányaművelés és a kereskedelem trendszámaival. Megfogalmazta az adatsorok matematikai-statisztikai értékelésén kívül az azok alapján megállapítható közgazdasági (nemzetgazdasági) vonatkozású következtetéseket és elvégzendő aktuális feladatokat is.

Utalni kell arra is, hogy Konek Sándor jogakadémiai (Győr és Pozsony) és egyetemi katedrán (Pest illetve Budapest) végzett oktatótevékenysége országos viszonylatban is jelentős volt.

Konek Sándor rendszeresen publikált tanulmányokat az Akadémia Értesítő, a Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények, a Nemzetgazdasági Szemle, a Jogtudományi Közlöny és a Budapest Szemle folyóiratokban illetve periodikákban. Tanulmányai széles szakmai olvasói körben váltak ismertté.

Említést érdemel, hogy Konek Sándort, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagját 1868-ban a Budapest székhellyel működő Országos Statisztikai Tanács tagjának is megválasztották.

Konek Sándor munkái

A' statistika elmélete. Győr, 1847.; A jogügyleteket, okiratokat, irományok s hivatalos cselekményeket illető bélyegtörvények. Pozsony, 1852.; A statistikának legújabb állása. Pest, 1855.; Elméleti fejtegetések a statistika terén. I–II. kötet. Pest, 1855.; Magyarország bűnvádi statistikája. Akadémiai Értesítő 1858.; Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a Magyar Sz. Korona tartományaira. Pest, 1863.; Az ausztriai birodalom, jelesen a magyar korona országainak statisztikai kézikönyve. Pest, 1865. (2. kiadás: Pest, 1868.); A magyar korona országainak legújabb népesedési mozgalmi. Pest, 1868.; A nemzetek szellemi élete a párisi világkiállításon. Pest, 1868.; Az ausztriai-magyar monarchia statisztikai kézikönyve. Pest, 1868.; A magyar korona országainak legújabb népesedési mozgalmi. Értekezések a Társadalmi Tudományok köréből. I. kötet. Pest, 1868. (kivonatban: Akadémiai Értesítő 1868.); Köz- és magánjótékonyosság, jelesen öngéylezés és biztosítási ügy. Pest, 1869.; A statistika elmélete. Pest, 1869.; Adalékok Magyarország nyers terményeinek ártörténetéhez a tizenkilencedik században. Budapest, 1873.; Újabb adataink Magyarország bűnvádi statistikájából. Budapest, 1875.; A magyar birodalom statisztikai kézikönyve folytonos tekintettel Ausztriára. Budapest, 1875.; A statistika és nemzetgazdaságtan közti viszony a mai korban. Budapest, 1875.; Öt év Magyarország bűnvádi statisztikájából. Budapest, 1879.; Magyarország és egyes törvényhatóságainak népesedési mozgalmi. Budapest, 1879.; Emlékbeszéd Weninger Vincze l. t. fölött. Budapest, 1880.; Bányászatunk jelen állapota s

teendőink annak sikeresb kifejtésére. Budapest, 1882.; Magyarország és egyes törvényhatóságaink népesedési mozgalmak 1877–1879. Budapest, 1882. és Egyházjogtan kézikönyve. Különös tekintettel a magyar állam egyházi viszonyaira. 9. javított kiadás (Sajtó alá rendezte Antal Gyula). Budapest, 1903.

Felhasznált források (irodalom)

Kautz Gyula: Emlékbeszéd Konek Sándor rendes tag felett. Budapest, 1886.; Láng Lajos: Emlékbeszéd dr. Konek Sándor felett. Budapest, 1887.; Horváth Róbert: Konek Sándor professzor (1819–1882) elméleti statisztikai munkássága és a magyar polgári statisztikai elmélet kialakulása. Szeged, 1965.; Horváth Róbert: Konek Sándor és a magyar népmozgalmi statisztika kialakulása. Szeged, 1973.; Hamza Gábor: A Corpus Iuris Canonici kialakulásának történetéhez. Jogtudományi Közöny 53 (1998) 273-279. old. és Rózsa Dávid: Konek Sándor. In: Portrék a magyar statisztika és népeségtudomány történetéből. Életrajzi lexikon a XVI. századtól napjainkig. Budapest, 2014. 399-401. old.

Hamza Gábor

egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)

Állam- és Jogtudományi Kar

e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu